

Перші кроки на цьому шляху вже зроблені завдяки комплексу заходів з банківського регулювання шляхом провадження норм банківського регулювання Базель I та Базель II, і частковим провадженням Базель III. І хоча це кроки в правильному напрямку, невідомо чи є вони достатніми, оскільки навіть при дотриманні даних норм, держава може проводити необмежений порятунок банків у випадку кризи.

Існуюча тенденція до перенесення відповідальності за діяльність фінансових установ на державні фонди, які формуються на кошти платників податків є корінним недоліком сучасної фінансової системи, оскільки веде до зловживань. Необхідно внести такі корективи до регуляторних механізмів, які б стимулювали керівництво фінансових установ дотримуватись принципів обачності та прозорості. Крім того, такі зміни мають регламентувати порятунок банків та обмежити зловживання принципом «too big to fail». Історія фінансових криз доводить, що саме наявність «морального ризику» часто ставала вирішальним фактором виникнення чергових негараздів у фінансовій системі. І сучасна світова фінансова система так само вразлива до зловживань.

#### **Список використаної літератури:**

1. Shakinovsky, Lynn. «The 1857 Financial Crisis and the Suspension of the 1844 Bank Act.» BRANCH: Britain, Representation and Nineteenth-Century History. Ed. Dino Franco Felluga. [[http://www.branchcollective.org/?ps\\_articles=lynn-shakinovsky-the-1857-financial-crisis-and-the-suspension-of-the-1844-bank-act](http://www.branchcollective.org/?ps_articles=lynn-shakinovsky-the-1857-financial-crisis-and-the-suspension-of-the-1844-bank-act)].
2. Carmen M. Reinhart & Kenneth S. Rogoff, 2014. «This Time is Different: A Panoramic View of Eight Centuries of Financial Crises», Annals of Economics and Finance, Society for AEF, vol. 15(2), pages 1065-1188, November.
3. «The slumps that shaped modern finance» The Economist [<http://www.economist.com/news/essays/21600451-finance-not-merely-prone-crises-it-shaped-them-five-historical-crises-show-how-aspects-today-s-fina>].

**Токар Володимир Володимирович**

*професор, доктор економічних наук,*

*професор кафедри міжнародних фінансів,*

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

#### **ІСЛАМСЬКІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ**

Глобальна фінансова система характеризується зростаючою турбулентністю, у тому числі через постійне зростання спекулятивності та віртуалізації трансакцій, лише незначна частина яких спрямована на виконання угод із залученням реальних активів. Додаткового ступеня непередбачуваності додає активний розвиток глобального ринку криптографічних валют. У цьому контексті

додаткової стабілізуючою складовою, чинником забезпечення глобальної фінансової безпеки може стати запровадження елементів ісламських фінансів.

З метою окреслення меж цих тез використаємо за аналогією підхід, який було застосовано в Наказі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29 жовтня 2013 року № 1277 [2], та визначимо такі основні складові глобальної фінансової безпеки: глобальна банківська безпека, глобальна безпека небанківського фінансового ринку, глобальна боргова безпека, глобальна бюджетна безпека, глобальна валютна безпека, глобальна грошово-кредитна безпека. Усі перераховані вище елементи глобальної фінансової безпеки є взаємопов'язаними, тобто негативні тенденції в одному з них за ефектом «доміно» спричинює деструктивні зміни в інших.

На відміну на сучасної глобальної фінансової системи, яка, на думку М. Ель-Гамалі, втратила «моральний компас» [6], ісламські фінанси пропонують «правила гри», що обмежують схильність інвесторів до необґрунтованого ризику та більш-менш чітко окреслюють зону можливої відповідальної фінансово-економічної поведінки. Головним принципом є виключення з усіх фінансових операцій позикового відсотка [4, с. 9]; заборонено: навмисне йти на ризик і укладати угоди в умовах невизначеності, тобто мати справу з ф'ючерсами, опціонами чи купляти майбутній урожай; лихварство або позики під відсотки; заробіток на азартних іграх; спекуляції на ринку; участь у проектах з аморальними цілями (торгівля наркотиками, торгівля алкоголем тощо) [4, с. 10].

Більшість дозволених ісламських методів фінансування, які базуються на принципах торгівлі, лізингу та партнерства, достатньо ефективно зменшують притаманну сучасній глобальній фінансовій системі невизначеність та короткостроковість взаємин контрагентів, які не довіряють один одному. Ісламські фінанси пропонують цікаві фінансові інструменти, зокрема [3]:

- фінансування на основі вартість-плюс (мурабаха), тобто покупець заздалегідь знає вартість товару/послуги та додаток до вартості, яка складає прибуток продавця;
- продаж на виплат, коли продавець має право додати заздалегідь оговорений відсоток (фіксований відсоток);
- лізинг (іджара) – продаж права використовувати об'єкт на визначений час.
- мушарака – партнерство, яке ісламські банки використовують в іпотечному фінансуванні шляхом договору мушарака мутанакіса (спадне партнерство), де банк і клієнт разом стають співвласниками нерухомості, а клієнт поступово викупує частку ісламського банку, додатково сплачуючи комерційному банку за оренду його частки.

Потенціал ісламських фінансів як чинника глобальної фінансової безпеки підтверджується постійною тенденцією до зростання, на сьогоднішній день існує понад 1000 ісламських фінансових інститутів у 75 країнах світу [1, с. 14]. Поява та розвиток ісламських фінансових компаній, які надають широкий спектр послуг, аналогічний спектру традиційних фінансових послуг, може

призвести до збільшення добробуту у всій економіці. Збільшення добробуту мусульманської частини населення відбудеться за рахунок появи доступу до фінансових послуг. Позитивний ефект для решти населення буде викликано тим фактом, що не всі види ісламського фінансування мають повний аналог у традиційній фінансовій системі, урізноманітнюючи споживчий кошик фінансових послуг [5, с. 110].

Особливий інтерес з точки зору стимулювання державно-приватного партнерства, а також фінансування комерційних проектів малого й середнього підприємництва викликає сукук – цінний папір, який випускається на основі деякого активу (інструменту) та є правом держателя на певну частку в прибутку, що отримано від цього активу впродовж деяку періоду [5, с. 113]. Наприклад, у вересні 2014 року уряд Гонконгу випустив суверенний сукук з найвищим рейтингом (AAA) строком на 5 років та обсягом 1 млрд. дол. США, чому передувала зміна фіскального законодавства країни в липні 2013 року для запобігання подвійному оподаткуванню в ісламських операціях. Цінні папери були викуплені більш ніж 120 світовими інституційними інвесторами, 47% яких розташовані в Азії, 36 – на Близькому Сході, 11 – у США, та 6% – в Європі [5, с. 122]. Отже, сукук може стати привабливою альтернативою залучення прямих та портфельних іноземних інвестицій в економіку України за умови зміни нормативно-правового регулювання та гарантування мінімізації корупційної складової. У цілому необхідно зазначити, що соціальна орієнтованість ісламських фінансових інструментів актуалізує доцільність їх використання як чинника забезпечення глобальної фінансової безпеки.

### **Список використаної літератури:**

1. Мозговий О. М. Сучасний стан індустрії ісламських фінансів: статистика якісного розвитку / О. М. Мозговий, О. В. Субочев, О. М. Юркевич // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 7. – С. 8-14.
2. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29 жовтня 2013 року № 1277 [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://cct.com.ua/2013/29.10.2013\\_1277.htm](http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm).
3. Рафиков И. Краткий путеводитель по исламским финансам, инвестированию, страхованию / И. Рафиков [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.idmedina.ru/books/materials/rmforum/4/rafik.htm>.
4. Сембер С. В. Исламские банки: особенности функционирования та развития / С. В. Сембер, В. С. Стойка, Н. Е. Легеза // Экономика промышленности. – 2016. – № 1 (73). – С. 5-16.
5. Чокаев Б. Исламские финансы: возможности для российской экономики / Б. Чокаев // Вопросы экономики. – 2015. – № 6. – С. 106-127.
6. Этические принципы ислама способны предупредить кризис в будущем [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://wek.ru/yeticheskie-principy-islama-sposobny-predupredit-krizis-v-budushhem-reuters>.